

LJUBICA RADOVIĆ
Varaždin

ZAKLADE, POTPORE I DONACIJE
GIMNAZIJI VARAŽDINSKOJ

*STIFTUNGEN, UNTERSTUTZUNGEN UND SCHENKUNGEN
AN DAS GYMNASIUM VARAŽDIN*

Um mit der entwickelten Welt Schritt zu halten und für ihre Söhne eine Ausbildung zu sichern, gründeten Varaždiner Adelige und Würdenträger bereits im 17. Jahrhundert Stiftungen. Dank finanzieller Mittel aus den Stiftungen und Spenden der Adelige wurde das Gymnasium und das dazugehörige Konvikt eröffnet, so das tüchtige und begabte Schüler Stipendien erhielten, die ihnen eine Ausbildung sicherte.

Die Bürger von Varaždin sind stolz auf ihr Gymnasium und sie sind bis zu heutigem Tage dieser Institution treu geblieben. Aus diesem Grunde waren sie immer bereit, dieser Schule Hilfe zu leisten. Ihre Liebe und Sorge für die Schüler hat nie aufgehört. Sogar in Kriegs- und Krisenzeiten, als sie selbst auf manches verzichten müsten, haben verschiedene Wohltäter die Tätigkeit des Spendervereins unterstützt, weil sie dessen bewusst waren, das ohne ihre Hilfeleistung viele Schüler ihre Ausbildung nicht forsetzen würden. Die Bedeutung der Stiftungen ist unbestreitbar, und aus diesem Grunde ist es notwendig, nicht nur alte Stiftungen zu erneuern, sondern auch neue zu gründen.

POJAM I ZNAČENJE ZAKLADE

Zaklada je imovina namijenjena da sama ili prihodima što ih stječe trajno služi u neke općekoorisne ili dobrotvorne svrhe. Svrha zaklade ostvaruje se iz prihoda koji donosi glavnica, a sama glavnica ne smije se trošiti.¹

Ustrojene su na osnovi oporučnih zapisa pojedinaca i njihove želje da bar dio imetka poslije njihove smrti bude upotrijebljeno u podizanje škola, sjemeništa i školovanja siromašne djece.²

Imovinu zaklade čine: zakupnine, majamnine, kamate, dividende, autor-sko pravo i prihodi od poljoprivrednog i šumskog zemljišta. Radi stjecanja

imovine zaklada može organizirati dobotvorne priredbe, prodaju znački i drugo.³ Isprava kojom se osniv zaklada naziva se zakladnica. Ona mora sadržavati svrhu zaklade, oznaku imovine i način na koji će se upravljati te tko će upravljati imovinom.⁴ "Nauka o zakladama", kaže Milan Smrekar, "spada u privatno pravo, dok se upravno pravo ima baviti samo pitanjem da li i ukoliko postaju zaklade predmetom upravne djelatnosti."⁵ O važnosti zaklada govore nam zakoni, zakonski akti i uredbе koje su se donosile tijekom stoljeća, a imale su zadatak zaštititi zakladnu imovinu. U Zakonu o zakladama i fundacijama iz lipnja 1995. kontrola nad zakladama povjerena je Ministarstvu uprave, Ministarstvu financija i Državnom uredu za reviziju. Njima su zakladna tijela dužna podnijeti račun za proteklu kalendarsku godinu.⁶

Ako se imovina zaklade nalazi u inozemstvu, novčana sredstva moraju se unijeti u Republiku Hrvatsku i položiti na račun zaklade.⁷

ZAKLADE XVII. I XVIII. STOLJEĆA

Prva zaklada korištena u općekorisne svrhe dio je ostavštine zapovjednika granice grofa **Sigismunda Friedricha Trauttmansdorffa** koji je pred smrt 1631. isusovcima oporučno ostavio sela Gornji i Donji Kučan, livade, vrtove i vinograde na području Varaždina, te legat od 7.680 forinti kako bi im omogućio otvaranje gimnazije i kolegija.⁸ Ova ostavština izazvala je spor između Gradačkog kolegija s jedne strane i Zagrebačkog kolegija i njemu pridružene Varaždinske rezidencije s druge strane.

Prvi su tvrdili da je grof u oporuci mislio na isusovce u Grazu i kao razloge naveli:

1) da je grof u početku kodicila mislio da bude pokopan u crkvi Gradačkog kolegija kod oltara Marijina navještenja,

2) da ostavlja "ocima isusovcima svoja dobra u Slavoniji i zaostatak plaća kapetanije gradačke tvrđave".

Zbog ove rečenice u oporuci Gradački kolegij, učeni austrijski pravnici i grofova udovica tvrdili su da je mislio na kolegij u Grazu. Njihovu mišljenju pridružio se i gradački rektor otac Marcel Pollardt koji je posjetio grofa pred smrt i pripomenuo mu da je važno na vrijeme napraviti oporuku, a grof je odgovorio "i vi ćete imati svoj dio".⁹

Zagrebački kolegij i njemu pridružena Varaždinska rezidencija o Trauttmansdorffovu kodicilu kažu: u kodicilu grof nije spominjao Gradački kolegij jer je znao da je strancima zabranjeno dijeliti zemljišne posjede na području hrvatsko-ugarske državne zajednice, pa ako bi ipak koje dobro došlo na ma koji način u ruke kojega inostranca, mogao je svaki plemić da ga prinudno prikupi.¹⁰

Gradački kolegij mora znati da je grof kupio dobra za novac koji je stekao u kraljevini Slavoniji "pa je pravo da je bar nešto ovdje ostavio za spas svoje duše, inače bi sablaznio ljude ove zemlje".¹¹

Ubrzo se po Varaždinu pronio glas da će Gradački kolegij ova sredstva upotrijebiti za osnivanje kolegija u Ptuju, što je uznemirilo Varaždinsku gradsku općinu koja je zamolila kardinala Petra Pazmanija da se zauzme kod isusovačkog provincijala Jurja Forroa za Varaždin.¹²

I general isusovačkog reda Vitelleschi predložio je provincijalu da s ocima pretrese pitanje osnivanja kolegija u Varaždinu. Provincijal mu je odgovorio da njegovi savjetnici, kao i Zagrebački kolegij, misle da je Varaždin pogodan za osnutak kolegija jer je gusto naseljen, od redovnika ima nešto franjevaca, a da i varaždinsko plemstvo želi otvoriti gimnaziju. Forro je preporučio da se grofova ostavština odredi za kolegij u Varaždinu i da mu se što prije vrati.¹³

Kako je Graz otezao s vraćanjem legata, Vitelleschi 28. lipnja 1636. ponovo požuruje provincijala da onih 7.680 forinti vrati Varaždinskoj rezidenciji kako bi mogla otvoriti gimnaziju. Odatle je dr. Vanino izveo zaključak da u ljeto 1636. gimnazija nije otvorena, nego tek u jesen iste godine.

Vraćeni legat pomogao je da se otvori gimnazija, ali sredstva nisu bila dovoljna da Varaždinska rezidencija preraste u kolegij, a njen superior dobije čast rektora.

Zasluga za otvaranje kolegija pripala je grofici **Ani Margareti Thonhausen** koja je 1672. ostavila za zakladu Varaždinskom kolegiju sve što je preostalo nakon isplate raznih legata sadržanih u oporuci.¹⁴ Suma je iznosila 51.195 forinti.¹⁵

Poslije njene smrti Varaždinska rezidencija došla je u posjed oporučno ostavljenih sredstava. Zahvaljujući tim sredstvima general isusovačkog reda Oliva 1678. uzdigao je Varaždinsku rezidenciju na kolegij. Prvi rektor bio je otac Petar Sabater.¹⁶

Ana Margareta Thonhausen kći je kraljeva komornika Baltazara Thonhausena i barunice Uršule rođ. Hollnög. Porodica Thonhausen vrlo je pobožna i imućna pa je fundirala nekoliko isusovačkih kolegija. Iako bogata, posvetila je cijeli život siromašnima i bolesnima, a sama je živjela vrlo skromno, zapisao je dr. Miroslav Vanino. Sve, što je za sebe u oporuci tražila, bilo je da oci kolegija za nju i njezine prede mole i prikazuju mise.

U novootvorenu Varaždinsku gimnaziju dolazili su mladići s raznih strana, iz Štajerske, Međimurja, Virovitice, Križevaca, pa čak i iz Mađarske i Njemačke.

Da bi olakšali mladićima polazjenje škole, družba Isusova željela je po svaku cijenu osnovati sjemenište. Nije imala financijskih sredstava. Želju joj je ispunio **Ivan Zakmardy**.¹⁷

Ivan Zakmardy rođen je početkom 17. st., tvrdi Karlo Horvat ne navodeći godinu rođenja, a po drugom izvoru rođen je 1600., a umro 1667. Sin je Petra (suca Križevačke županije) i majke Magdalene rođene Filipčić.¹⁸

Porodica Zakmardy vuče podrijetlo iz Ugarske. Benger u analima pavlinskog reda drži da su Mađarsku napustili zbog političkih nereda i nastanili se u Križevcima. Djetinjstvo je Ivan proveo u roditeljskoj kući u Križevcima. Humanioru je učio kod isusovaca u Zagrebu. Po završenoj humaniori isusovci su ga poslali u Olomouc na Ferdinandovu akademiju gdje je slušao filozofiju i postao magister filozofija.¹⁹ Dr. Miroslav Vanino piše da je vjerojatno učio i pravo jer je po povratku u Hrvatsku postao odvjetnik Zagrebačke biskupije. Glasovit će postati po tome što je branio sirotinju i udovice.

Obnašao je razne političke dužnosti. Na zasjedanju županijske skupštine u Krapini 1635. godine imenovan je bilježnikom Varaždinske županije na prijedlog varaždinskog župana Sigismunda I. grofa Erdodyja.²⁰ Hrvatski Sabor 27. kolovoza 1641. izabrao ga je za člana povjerenstva koje je imalo zadatak pregledati i popisati pravice kraljevstva i zatvorene ih čuvati u škrinji s tri ključa. Time je udario temelj Državnom arhivu u Zagrebu.²¹

Dužnost protonotara Hrvatskog kraljevstva vršio je od 1644. do smrti, a podžupanom Županije varaždinske postao je 1662.

Uz politički doživljavao je i gospodarski uspon, imanja je uvećao kupovinom, poklonima ili nasljedstvom. Potomaka nije imao, a bratov sin je rano umro, vjerojatno je to jedan od razloga što je svoja, a poslije bratove smrti i njegova imanja podijelio u dobrotvorne i općekorisne svrhe.

O njegovu imovnom stanju postoje dva mišljenja. Karlo Horvat tvrdi da je Ivanov otac bio imućan plemić, a dr. Miroslav Vanino poziva se na Povijest zagrebačkog kolegija i bilješke oca Baltazara Milovca koji je u nekrologu Ivanu Zakmardyju naveo odakle mu ljubav za siromašne đake pa kaže: "U Olomoucu je bio bez sredstava, Isusovci, videći njegovu nadarenost i marljivost, primiše ga besplatno u konvikt za siromašne đake u kojem je dobivao ne samo hranu nego i odijela, dakle cijelu opskrbu".²²

Kad je postao imućan, utemeljio je 1660. kod varaždinske družbe Isusove sjemenište (Seminarium) koje je imao istu svrhu kao današnja Gimnazija, naime da se u njemu odgaja mladež za duhovne i svjetovne potrebe.²³

Nazvao ga je konvikt zato što je sjemenište bilo odgajalište za duhovni stalež.

Prva kupljena kuća nije odgovarala potrebama konvikta, zato je 26. svibnja 1661. od Ane Mraz kupio drugu kuću za 400 forinti. U kupoprodajnoj ispravi Ana Mraz kaže da kuću prodaje Ivanu Zakmardyju, a po njemu "sjemeništu siromašnih đaka, pjevača i glazbenika".²⁴

Zakmardy je suvremenik ratova koje vodi Leopold Habsburgovac (1657.-1705.) protiv Turaka.²⁵ Dr. Vanino tvrdi da je Zakmardy napravio oporuku 17. srpnja 1664. pred odlazak u rat protiv Turaka, dok je dr. Karlo Horvat mišljenja da Zakmardy, s obzirom na visoke državničke dužnosti, nije sudjelovao izravno u ratovima. Ovom oporukom ostavio je konviktu dobra i kuriju, kmetove, zemljište i sjenokoše na području grada Varaždina, imanja u Trnovcu, vinograd kod Sv. Ilije i drugo.²⁶

1665. Varaždin je zahvatio požar, krovšte zgrade konvikta bilo je jako oštećeno pa je Zakmardy odlučio izgraditi novu dvokatnicu.

4. veljače 1667. pred Čazmanskim kaptolom stvorio je zakladu za varaždinski konvikt. Novo osnovanoj zakladi ostavio je osim svojih imanja i imanja sad već pokojnog brata Jurja, a to su: Jakopelec u Županiji varaždinskoj, Veliki Kalnik s dvorom, polovinu od dobara Brezovice, Ljubešćice i drugih imanja.²⁷

Zgradu konvikta 1668. počeli su graditi braća Jančići. Konvikt zvani Xaverianum završen je 1672. godine (danas zgrada Stanoinga). Poslije ukinuća isusovačkog reda 1773. država je preuzela upravu Zakmardyeva konvikta do ukinuća 1796.²⁸

UVJETI ZAKLADE IVANA ZAKMARDYJA

Zaklada mora ostati netaknuta, a njeni prihodi trošit će se na uzdržavanje Konvikta. Od prihoda zaklade uzdržavat će se pet njegovih i bratovih zakonitih rođaka, dva pitomca iz Križevaca Gornjih ili Donjih, a ostale mogu držati kao pjevače i vrijedne đake.

Od pitomaca tražio je malo: da dok su u Zavodu svaki dan izmole tri očenaša, tri zdravomarije i vjerovanje za njegovu i bratovu dušu. Pitomci trebaju unapređivati katoličku vjeru, a mogu slobodno birati duhovni ili svjetovni stalež. Dužni su marljivo učiti, a kad završe prema mogućnostima trebaju nešto dati za uvećanje Zaklade.²⁹

Život Ivana Zakmardyja ugasio se 1667. u Banjskoj Bistrici (Mađarska). Njegove zasluge za ovaj grad i županiju bile su velike, a zaklade i stipendije čuvat će mu ime dok bude hrvatskog naroda.³⁰ 1796. varaždinski konvikt se spaja sa Zagrebačkim, a jedan broj pitomaca odlazi u Zagreb. Zakmardyjeva zaklada bila je pod kontrolom rektora.

Dvije novoosnovane zaklade za potrebe Konvikta u XVIII. stoljeću omogućile su još četvorici učenika besplatan smještaj i hranu u konviktu. Jednu je osnovao gradski senator **Andrija pl. Balog** (umro 1716.) koji je oporučno ostavio 200 forinti konviktu i tražio da se iz dobivenih sredstava uzdržavaju dva pitomca. Iako je ovo mali fond, 1754. nalazimo dva Balogova alumna koja je podjeljivao grad Varaždin.³¹

Pred ukinuće isusovačkog reda 1773. varaždinski građanin **Juraj Golub** u točki VII. svoje oporuke kaže da je stvorio zakladu za Zakmardyjev konvikt legatom od tri tisuće (3.000) rajnskih forinti. Zanimljiv je stari jezik ovog zapisa, "*šeminarium Zakmardyanskomu, Varaždinskomu za accomodatiu vu njem dveh dijakov ostavljam i legujem rhe(mses) 3000 vu capitalu tak, da iz intereša ovoga Capitala vsako leto vu rečenom šeminariumu dva dobroga ufanja Diaki, koji S(lavna) varmegija Varaždinska vsako leto denominerala bude, s koštum i opravum providerati imaju, i to pod skrbjum G(ospo)de patrov ježuvit*".³²

1796. Varaždinski konvikt je prestao s radom i spojen je sa Zagrebačkim konviktom.

Prosvijećeni vladari **Marija Terezija** i **Josip II** proveli su političke, gospodarske, školske i vjerske reforme u Habsburškoj Monarhiji. U okviru provedenih reformi kraljica je preuzela brigu o prosvjeti znajući da je prosvjeta temelj sreće naroda.³³ Imovinu ukinutog isusovačkog reda pretvorila je u zaklade, koje je uključila u zakone i sama nadgledavala njihov rad.³⁴

Tako je 21. srpnja 1749. zatražila od Hrvatskog sabora da dozvoli biskupu Franji Klobušickom da provjeri je li bilo propusta kod upravljanja školskim zakladama. Hrvatski sabor ne samo da mu je dozvolio uvid, nego mu je obećao i svoju pomoć ako ustreba.³⁵

O trošku Hrvatske naučne zaklade izrađen je elegantan pečatnjak koji je Marija Terezija 1778. poklonila Varaždinskoj gimnaziji, a služio joj je za pečačenje službenih spisa.³⁶

Poslije velikog požara 1776. o trošku Javne naučne zaklade popravljena je zgrada Gimnazije. Nedostajala joj je još svečana dvorana. Na molbu priora varaždinskog pavlinskog samostana oca Tome Szentmartonyja iz sredstava iste zaklade uređena je i dvorana u kojoj su se održavale školske svečanosti i svečani ispiti te se primali ugledni gosti.³⁷

Dok su u srednjem vijeku zaklade nastajale kao izjava posljednje volje zakladnika, građanski zakonik ne navodi način nastanka zaklade, on naglasak stavlja na dvije stvari: na imovinsku masu i kojoj dobrotvornoj svrsi je namijenjena.³⁸

GIMNAZIJSKE ZAKLADE XIX. I XX. STOLJEĆA

XIX, i XX. stoljeće obiluju zakladama iz kojih se stipendiraju siromašni, odlični i čudoredni učenici. Koliki će biti broj stipendista, ovisilo je o financijskom stanju zaklade, koje se iz godine u godinu mijenjalo, na što su utjecali razni politički i gospodarski čimbenici. Gimnazijski učenici stipendirani su, osim iz privatnih zaklada i iz gradskih zaklada, zaklade Varaždinske županije, Javne naučne zaklade i drugih.

Zaklada Jakoba Jeliševića djelovala je od 1812. do 1918. Zakladatelj je 24. travnja 1812. položio sumu od deset tisuća (10.000) forinti u fond zaklade uz kamatu od 6%. Svrha zaklade bila je stipendiranje njegovih rođaka koji su bili dobri učenici. U oporuci je spomenuo pet obitelji, od kojih je svaka imala pravo na jednu stipendiju. Upravu nad zakladom povjerio je Gradskom poglavarstvu. Godišnju stipendiju od sedamdeset forinti po učeniku 1895/96. primila su trojica gimnazijskih učenika. Stipendije iz ove zaklade nisu svake godine isplaćivane jer je Jeliševićeva rodbina živjela na selu pa nije uvijek slala djecu u školu, nego ih je zadržavala na posjedu gdje su se bavili gospodarstvom.³⁹

U molbi Gradskom poglavarstvu rođak u drugoj lozi Ivan Tomašec navodi da stipendije nisu uvijek podijeljene ni rodbini u gradu. Ako stipendije nisu redovito dijeljene, pita on Gradsko poglavarstvo, kamo je nestao novac od stipendija. Navodi da rodbina zna da nije nestao samo novac od stipendije nego da nema ni pola novca od glavnice, iako je Jakob Jelišević položio svotu u srebru i zlatu. Rođaci su se žalili, navodi Ivan Tomašec, i prije četrdeset godina Kraljevskoj zemaljskoj vladi, ali je Gradsko poglavarstvo svaki put zavljučilo žalbu pa je žalitelj prije umro nego bi predmet bio riješen. 1857. u zakladi Jelišević bilo je 5.708 forinti u srebru.⁴⁰

Martin Kreutz utemeljio je zakladu 1816. Raspolagala je s tri tisuće (3.000) forinti. 1857. svota je narasla na 3.857 forinti.⁴¹ Stipendiju su primila tri gimnazijska učenika u iznosu od 79 forinti i 60 n.č. U gimnazijskom izvještaju za 1915/16. navode se dvije stipendije po 210 kruna.⁴² Zaklada pred veliku gospodarsku krizu iznosila je samo 1.690 forinti. Sama više nije mogla opstajati, nego je ušla 1928. u zbir zaklada za stipendije i potpore učenicima.⁴³

Zaklada Jurja Jakopeca

Oporukom iz 1834. Juraj Jakopec utemeljio je stipendijalnu zakladu. Po njegovoj želji stipendije će se dijeliti mladićima iz njegove obitelji, ponajprije sinovima njegova brata Andrije, sestara Ane, Doroteje i Magdalene. Pravo na stipendije imat će oni učenici koji dobro uče i primjerno se vladaju, što će dokazati školskom svjedodžbom. Uz molbu za stipendiju morat će priložiti dokaz o sredstva i imovinskom stanju.⁴⁴ Imovinsko stanje u zakladi se mijenjalo. Gradsko računovodstvo izvjestilo je Gradsko poglavarstvo da zaklada Jurja Jakopeca 1923. raspolaže imovinom od 4.433 dinara i 42 pare i da odbacuje godišnji dohodak od 160 dinara i 9 para. Iz ovih sredstava stipendira se jedan učenik u iznosu od 90 dinara. 1928. kao i mnoge druge zaklade i ova je zbog malih financijskih sredstava dospjela u zbir zaklada za stipendije i potpore učenicima.⁴⁵

Ravnateljstvo Kraljevske gimnazije u Varaždinu upravljalo je zakladama za podupiranje odličnih i siromašnih učenika. To su zaklade Josipa Jurja Strossmayera, Ivana Kralja i Kešerova.

Josip Juraj Strossmayer

Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Osijeku. 1834. doktorirao je tezom iz filozofije i primljen za počasnog člana Peštanskog sveučilišta. 1838. zaređen je za svećenika.⁴⁶ Nije bilo gimnazije u Hrvatskoj kojoj nije dao financijsku pomoć, a u znanosti vidio je snagu naroda.⁴⁷ Zaklada za stipendiranje odličnih i siromašnih učenika iznosila je u drugoj polovici XIX. stoljeća 1.300 forinti. Iz izvještaja Kraljevske velike gimnazije u Varaždinu početkom XX. stoljeća vidimo da se glavnica povećala na 3.200 forinti i davala prinos od 134 kruna i 40 forinti, koje su se dijelile svake godine nekolicini gimnazijskih učenika.⁴⁸

Kešer-Kraljeva zaklada

Iz ove zaklade stipendirani su odlični i siromašni gimnazijski učenici. Početkom XX. stoljeća zaklada je iznosila 2.250 forinti (Kraljevih 2.000 i Kešerevih 250). Doživjela je kao i mnoge druge zaklade financijski potres u eri gospodarske krize. 1932/33. iznosila je svega 1.545,70 dinara,⁴⁹ a 1939/40. godine 1.789,80 dinara.⁵⁰

Županijska zaklada

U vrijeme banovanja Ivana Mažuranića 1874. izvršena je reorganizacija županijske vlasti. Od prodaje županijske imovine dio sredstava namijenjen je stvaranju županijske zaklade. Sredstva su pohranjena u Kraljevskoj hrvatsko-slavonskoj zemaljskoj blagajni u Zagrebu. Kontrolu nad sredstvima vršio je Odjel za bogoštovlje i nastavu Zemaljske vlade. Pravo na stipendiju imaju učenici koji se odlikuju napretkom u učenju, dobrim vladanjem i siromašni su sinovi Varaždinske županije.⁵¹ Iz ove zaklade stipendiju je primao jedan učenik.⁵²

Zakladnici su svoja sredstva namijenili u razne svrhe. Školski pribor siromašnim i odličnim učenicima nabavljao se iz **zaklade Vladimira Jurjeviće**. Imovina zaklade 1934/35. iznosila je 2.897 dinara i 30 para. Potkraj 1936. iznosi svega 531,90 dinara.⁵³

Najbolja maturalna radnja iz hrvatskog jezika nagrađivana je iz **zaklade Bogdana Kovačića sina**. Zaklada je raspolagala sa 2.014,30 dinara, a nagrada je iznosila 100 dinara. Za školsku godinu 1940/41. nagrada nije podijeljena jer se te godine nije polagao završni ispit.⁵⁴

Nagrada iz **zaklade Kazimira Hercega** dodijeljena je učeniku koji je postigao najbolji uspjeh u Gimnaziji, a iznosila je 500 dinara.⁵⁵

Za postignuti uspjeh iz vjeronauka rimokatoličke vjere dijelila se nagrada iz **zaklade Ivana Hangija**. 1934/35. glavnica je iznosila 568,20 dinara.⁵⁶ 1941. kamatnjak je bio mali pa se nagrada od 50 dinara nije mogla podijeliti.⁵⁷

Početak XX. stoljeća ustrojena je jedna od najbogatijih zaklada ne samo u Varaždinu nego i u Hrvatskoj. To je **stipendijalna zaklada Ivana Nepomuka i Rozalije Petrović**.

Ivan Nepomuk Petrović (Varaždin, 1817. - Varaždin, 1904.) sin je Mihaela i Ane Matzenauer.⁵⁸ Iz njegove oporuke saznajemo da je obnašao razne političke dužnosti, i to: gradonačelnika, gradskog i saborskog zastupnika. Iako imućan, živio je vrlo skromno. Svojom bogatom ostavštinom iznenadio je varaždinske građane. 1902. sastavio je oporuku kojom je odredio zaklade i imovinu koja u njih ulazi. Člankom 83. oporuke navodi imovinu koja će ući u stipendijalnu zakladu njegovu i njegove supruge Rozalije, a to su: kuće, zemljište, novac, zakupnine i stanarine, javne i privatne dionice, štedne knjižice i privatne obveznice.⁵⁹ Svrha zaklade je stipendiranje njegovih i supruginih rođaka. Ako u rodbini ne bude više muške i ženske djece, stipendije se mogu podijeliti vrijednoj i siromašnoj djeci bez roditelja, ili djeci siromašnih roditelja s područja Varaždinske općine.⁶⁰ Prve stipendije iz ove zaklade podijeljene su 1906. godine. Stipendiju je primilo pet gimnazijskih učenika. Iz gimnazijskih izvještaja vidljivo je da se broj stipendista povećava, tako je šk. god. 1913/14. stipendiju iz zaklade Petrović primilo četrnaest učenika,⁶¹ 1915/16. god. osamnaest učenika,⁶² a 1916/17. dvadeset tri učenika.⁶³ Godišnja stipendija je do 1921. iznosila 500 kruna. Učenik gubi pravo na stipendiju ako ima negativne ocjene ili ako mu je vladanje nedolično bez obzira na uspjeh. Zakladnom imovinom upravlja zastupstvo i poglavarstvo slobodnog Kraljevskog grada Varaždina. Tekst zakladnice formuliran je 1909., a Povjerenstvo za prosvjetu i vjere Zemaljske vlade doobrilo ga je 1921. Do tada zaklada je poslovala u skladu sa zakladateljevom oporukom i odlukom poglavarstva koju je odobrio Odjel za bogoštovlje i nastavu Kraljevske zemaljske vlade.⁶⁴

Stvaranjem države Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS) 1. prosinca 1918. gospodarske prilike u Hrvatskoj su se pogoršale. Promjena novca kruna-dinar (4:1) oštetila je ne samo gospodarstvo nego je i pučanstvu nanijela materijalnu štetu.⁶⁵

Novčana sredstva zaklade su obezvrijeđena. Interes za stipendiju se smanjuje. 1926. uslijedila je promjena zakladnice, stipendije su povećane na 2.000 dinara godišnje.⁶⁶ Tijekom II. svjetskog rata stipendije iz ove zaklade su uredno isplaćivane. Od stipendista tražio je vrlo malo da svake godine 16. svibnja, kad se služi sveta misa za njega i njegovu suprugu, budu prisutni stipendisti koji stanuju u Varaždinu.

Svršetkom II. svjetskog rata i dolaskom nove vlasti 1945. nastupile su gospodarske i političke promjene u društvu. Zaklade gube svrhu, imovinu im preuzimaju novo stvoreni fondovi i Gradski narodni odbor (GNO).

Zakladu Ivana Nepomuka i Rozalije Petrović koja je raspolagala zemljištem, stambenim zgradama i novčanim sredstvima preuzela je nova vlast, agrarnom reformom oduzela joj je zemlju i podijelila bez odštete.⁶⁷

PRAVILA

društva za podpomaganje siromašnih
učenika

na kr. gimnaziji u Varaždinu,

odobrena

po vis. kr. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove odpisom
od 11. kolovoza 1876. br. 10.507.

U Varaždinu.

Knjižotiskara Jos. pl. Platzerova zina.
1890.

I.

Svrha, djelovanje i sredstva.

§. 1. Društvo za podpomaganje siromašnih i vrijednih učenika kr. gimnazije varaždinske jest društvo privatno.

§. 2. Svrha je tomu društvu:

- 1) obskrbljivati siromašne i pomoći vrijedne učenike potrebnimi školskimi i pomoćnim knjigami, što se ipak imaju povratiti društvu, kako nestane potreba, ili svršetkom semestra, ili kad učenik podje s ove gimnazije;
- 2) namirivati trošak za bolestna učenika liekaru, i
- 3) pomagati potrebna učenika i inako, ali nikako gotovim novcem.

§. 3. Društvo si nabavlja sredstva:

- 1) iz dobrovoljnih prinosaka od strane svojih utemeljitelja i inih članova;

2) iz darova, što ih društvu darivaju prijatelji mladeži i škole, bilo novcem bilo inimi predmeti, što smjeraju na to, da se ova svrha postigne.

§. 4. Da pako društvo što većma postigne svrhu spomenutu zajedničkim svjetovanjem gledé najprobitačnijih sredstva — i da svaki član toga društva bude upućen o postupanju i o posljedicaht društvenoga djelovanja: sastaje se društvo iza poziva svake godine mjeseca lipnja na glavnu skupštinu, gdje se polažu računi, proglašavaju zaključci, i čine novi predlozi, ako ih glede čega treba.

II.

Ustroj društva, članovi i utemeljitelji.

§. 5. Tko ovo društvo godišnjim prineskom od 1 forinta pomaže, jest njegovim članom.

Tko pako najmanje 10 for. na jedan put daruje, jest utemeljitelj društva, sli neplaća spomenutoga godišnjega prineska od 1 for. — premda se nemože nikomu zabraniti podpomaganje što veću.

§. 6. Odbor društva vlastan je izvan Varaždina naimenovati povjerenike, koji bi imali shodnim načinom svrhu društva promicati.

§. 7. Kaneći pristupiti u društvo zapiše ime, stališ, stan i godišnji prinesak svojom rukom u tiskanicu za to priredjenu.

Lj. Radović

6831

3

— 5 —

§ 8. Bez obzira na to, kolik je čiji prinesak, svi članovi uživaju ista i jednaka prava; zato smije u godišnjih glavnih skupštinama svaki član glasovati svojim jednim glasom.

§ 9. Relativnom većinom glasova može biti izabran u odbor svaki član; nu volja mu je dakako, primiti izbor ili neprimiti.

§ 10. Članu je svakomu držanstvo:

- 1) dobrovoljno upisani prinesak za svaku godinu u napred položiti, i to do konca svibnja;
- 2) skrbiti za to, da broj članova bude veći, i
- 3) prema svrsi ovoga društva upućivati ravnateljstvo o svem, što je probitačno po društvo.

§ 11. Prava i držanstva prestaju, čim član javi, da je izstupio iz društva. Koj član iza opetovanoga prijateljskoga sjećanja nedade znaka, da mari za društvo, taj se smatra, da je iz društva izstupio.

III.

Uz koje uvjete može učenik tražiti podpomoć u društvu.

§ 12. Pravo na društvenu pomoć imaju samo oni učenici, kr. gimnazije varaždinsku, koji su dokazali svoje siromaštvo, a osim toga ako su čudorođni i marljivi.

— 7 —

se obavlja pismeno na glavnoj skupštini. Koj član u ovu skupštinu nedodje, toga se glas pribraja kod glasovanja većini. Osim toga izboru se na glavnoj skupštini jošte tri namjestnika za slučaj, ako bi naime koj odbornik odstupio; na njegovo mjesto stupi onda namjestnik, izabran najvećim brojem glasova.

§ 19. Odboru je brigovati nad očevidom članova, nad pobiranjem prinesaka i nad tim, da se prinesci rabe i uračunavaju prema ustanovam; na godišnjoj skupštini položi odbor račune, te se ovi tiskom razobće među članova.

§ 20. Da se ovo društvo prema svojoj svrsi učvrsti, budi određeno ovim:

- 1) da se prinesci utemeljni (po 10 for. ili više) i
- 2) od svega dohodka, da se najmanje jedna desetina zajedno s onimi utemeljnim prinesci obrate na glavnicu, te se ota naknami kupovanjem hrv.-slav. razteretnica.

V.

Ako bi se društvo raspalo

§ 21. budi s koga razloga, to se ina ipak sav imetak društveni posvetiti svrhama spomenutim u §. 2., te se u tom slučaju ina predati zemaljskoj školskoj oblasti, kao zavod dobročinstven.

— 6 —

§ 13. Pravo oto prestaje:

- 1) ako učenik svršetkom poluljeća nije stekao i to najmanje obće prvi red u napredku;
- 2) ako mu čudoredno ponašanje nije prema školskim zakonim;
- 3) ako ga snadje sručā, te mu netreba pomoći ovoga društva.

§ 14. Kojemu je učeniku uslied lošega obćega reda u napredku ili uslied potužna inako čudoredna ponašanja društvo uztegnulo pomoć, taj može uz dokazanu veću marljivost i uz posvjedočeno popravljeno čudoredno ponašanje opet steći pravo na pomoć društva.

IV.

Odbor i djelokrug mu.

§ 15. Društvene poslove rukovodi odbor, sastavljen iz 6 članova u sporazumku s predsjednikom.

§ 16. Članovi odbora obavljaju sve poslove bez ikakove nagrade.

§ 17. Predsjednik je ovomu društvu sadanji ravnatelj ove kr. gimnazije, pa ako je ovaj zapriečen, onda predsjedā u odboru mjesto njega učitelj najstariji u službi.

§ 18. Odbor se izbire na 3 godine; tri odbornika moraju biti iz učiteljskoga sbora ove kr. gimnazije. Izbor

PRAVILA

društva za podpomaganje siromašnih
učenika

na kr. gimnaziji u Varaždinu,

odobrena

po vis. kr. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove odpisom
od 11. kolovoza 1876. br. 10.507.

U Varaždinu.

Knjigotiskara Jos. pl. Platzerova sina.

1890.

Zgrade su prešle pod upravu stambenih zgrada Gradskog narodnog odbora (GNO). Novčana sredstva preuzeo je GNO čiji su odjeli bili dužni brinuti se o zakladateljevoj volji. 1946. zaklada je prestala postojati. Mnogi varaždinski građani sa zahvalnošću je se sjećaju jer im je omogućila završiti škole i ispuniti životni san.⁶⁸

Prvu poslijeratnu zakladu Gimnazija je dobila 1971. pod imenom **dr. Milković Vladimira i njegova unuka Krizman Vladimira-Lole** čaka ove Gimnazije, u času smrti apsoluta prava, jedinog sina i unuka u obitelji. Na ime zaklade osnivatelji su položili 2.000 dinara u Komercijalnu banku Varaždin (danas Varaždinska banka d.d.).

Osnivatelji zaklade su: Dara Milković, supruga dr. Vladimira Milkovića i roditelji Ljerka Sudec rođ. Milković i Valentin Sudec. Svrha zaklade je krajem školske godine nagraditi najboljeg učenika i učenicu završnog razreda Gimnazije do visine dobivenih kamata. Zakladom je upravljao upravni odbor koji su činili: direktor škole, jedan profesor i predstavnik osnivača zaklade. Velika inflacija, mala glavica i smrt osnivača ugasili su zakladu. Posljednja isplata izvršena je 17. svibnja 1991.⁶⁹

POTPORE

Priliv učenika u Varaždinsku gimnaziju iz godine u godinu se povećava, među njima ima darovitih, ali siromašnih, čiji nastavak školovanja bez pomoći dobrotvora sa strane dolazi u pitanje. Kako bi pomogli ovim učenicima, dobrotvori su utemeljili "**Društvo za potpomaganje siromašnih učenikah**".

16. prosinca 1864. uputili su vladi pravilnik Društva na odobrenje. Društvo je počelo radom 1865. godine. Josip Juraj Strossmayer poklonio mu je 1.000 forinti. Iz dobivenih kamata dijelit će se potpora nekolicini učenika.⁷⁰

U skladu s pravilima Društva, trinaestorica utemeljitelja dali su po deset (10) forinti, dok je četrnaesti utemeljitelj zagrebački nadbiskup Mihalović odmah poklonio sto (100) forinti. Društvu prilaze novi članovi. Glavnica Društva iz dana u dan se povećava, a kamata od 10% služi za razne nagrade i pomoći.⁷¹ Uz utemeljitelje Društva javljaju se i darovatelji, koji prema svojim financijskim mogućnostima izdvajaju sredstva i daruju Društvu (10, 20, 50... kruna). Godišnji prinosnici prinosili su od dvije (2) do dvadest (20) kruna.

Dobrotvori zavoda davali su učenicima stan, hranu, odjeću, obuću, knjige i malu novčanu pomoć, liječnici su ih besplatno liječili, a ljekarnici im davali lijekove uz popust.⁷² Među dobrotvorima bilo je i takvih koji su potpornom Društvu davali veće novčane sume, a nisu željeli da im se spominju imena. Jedan neimenovani dobrotvor poklonio je Društvu četrsto (400) forinti. Za-

grebački biskup Ivan Kralj darivao je niz godina po sto (100) forinti u korist Društva, a za pomoć marljivim i siromašnim učenicima.

Kolika je vrijednost spomenutog novca, saznajemo iz gimnazijskih izvještaja u kojima je zapisano da je za taj novac kupljeno odijela i obuće za osam učenika i da su još četvorica dobila potporu u novcu.⁷³

1876. donesena su nova pravila "Društva za potpomaganje siromašnih učenika u Kraljevskoj gimnaziji u Varaždinu". Pravila Društva odobrila je Visoka kraljevska zemaljska vlada, Odjel za unutarnje poslove 11. kolovoza 1876. br. 10507.

U pravlima Društva piše:

Društvo za potpomaganje siromašnih učenika na Kraljevskoj gimnaziji u Varaždinu je privatno.

Svrha Društva je opskrbljivati siromašne i pomoći vrijedne učenike potrebnim školskim i pomoćnim knjigama, koje se vraćaju Društvu po završenom semestru ili Gimnaziji.

Sredstva Društvu treba nabavljati od dobrovoljnih doprinosa utemeljitelja i drugih članova Društva, a Društvo svake godine u mjesecu lipnju polaže račun o svome radu.

Dužnost članova Društva je da dobrovoljni prinos za svaku godinu polože unaprijed do kraja mjeseca svibnja kako bi se mogla planirati financijska sredstva za iduću školsku godinu.

Pravo na pomoć ima onaj učenik koji dokaže da je siromašan, marljiv i čudoredan.

Učenik može izgubiti pravo na pomoć ako nije pozitivno ocijenjen ili ako mu ponašanje nije u skladu sa školskim zakonom.⁷⁴

Pojedini zakladnici već su u svojim oporukama ostavili određenu količinu novca za potpore siromašnim učenicima, kao đakovečki biskup Josip Juraj Strossmayer, Ivan Nepomuk Petrović i drugi. **Josip Juraj Strossmayer** u smislu zakladnice br. 3964 od

23. ožujka 1866. podjeljuje potporu takvim učenicima koji su u nauci i vladanju odlični, a kraj toga siromašni sinovi Trojedne Kraljevine, tj. pravi korjeniti Hrvati. Potporu su dobila tri učenika, a iznosila je šezdeset sedam (67)kruna i dvadeset (20) forinti.⁷⁵

Ivan Nepomuk Petrović u svojoj oporuci kaže da Društvu za potporu ubogih učenika Gimnazije varaždinske ostavlja 2.000 kruna.⁷⁶

Društvo za potporu siromašnih učenika ostavio je legat od 280 kruna pok. **Ladislav Jambreković**.⁷⁷

Pojedina imena članova dobrotvornog društva spominju se iz godine u godinu, njihovi ulozci su veliki i treba ih spomenuti:

Matija Bauer	veliki trgovac	12.000 kruna
Ivan Petrović	veleposjednik	2.000 kruna
Matija Weber	trgovac	1.000 kruna
Marko grof Bombeles	veliki posjednik	2.350 kuna
Franjo Zozoli	veliki posjednik	1.000 kruna
Juraj Kralj	čazmanski kanonik	500 kruna. ⁷⁸

Društvo su pomagali većim ili manjim prinosima ljudi raznih zanimanja: profesori, liječnici, javni bilježnici, trgovci, odvjetnici, župnici, biskupi i veliki župan, vjerojatno imajući na umu da "svaka žrtva za učeću mladež je njabolje uložena glavnicu. Danas dobri, ali siromašni učenici mogu biti danas sjutra najkorisniji javni zvaničnici".⁷⁹

14. listopada 1912. u Varaždin je došao presvijetli gđin. nadbiskup **Antun Bauer** podijeliti svetu potvrdu. Tom prilikom posjetio je ovaj zavod i zapisao: "Dana 16. listopada 1911. posjetio sam ovaj zavod koji sam i sam polazio šk. god. 1867/68. do 1872/73.". Polazeći iz zavoda ostavio mu je znatnu količinu novca za pomoć siromašnim i marljivim učenicima.⁸⁰

Gimnazijsko društvo "SVAČIĆ" priređivalo je glazbene i dramske produkcije i zarađeni novac davalo u blagajnu Potpornog društva. Gradsko načelstvo svake godine na račun Društva uplatilo je 1.000 dinara.⁸¹

Dobrotvori zavoda davali su svake godine učenicima stan, hranu, odjeću, obuću i malu novčanu pomoć. Među dobrotvorima isticale su se časne sestre uršulinke, oci kapucini i franjevci, gradska bolnica i ubožnica, varaždinski plemići, građani i plemenite gospođe. Zato je gimnazijsko ravnateljstvo u ime podupirane mladeži na kraju školske godine zahvaljivalo dobročiniteljima i molilo ih da i dalje pomažu marljivim učenicima zavoda.⁸²

Glavna skupština "Društva za potpomaganje siromašnih učenika" održana je 15. rujna 1929. Na njoj su predložene promjene statuta iz 1876.

Novi pravilnik unio je suvremenija pravila koja je potvrdila Banska uprava. Društvo je promijenilo naziv i povećalo se članovima utemeljiteljima društva. Društvo će se zvati "Potporno društvo", a članarina će iznositi 500 dinara.⁸³

Među darovateljima spominju se ljudi izvan Varaždina, iz Čakovca, Konjšćine, Vinice, Zlatara i iz drugih mjesta.⁸⁴

Početak tridesetih godina XX. stoljeća obilježen je gospodarskom krizom, siromaštvo se iz dana u dan povećava, pomoći treba sve više, a sredstva su prepolovljena. Društvo uspijeva i pored siromaštva nabaviti sredstva zahvaljujući varaždinskim dobrotvorima.

27. rujna 1937. održana je glavna skupština "Potpornog društva" na kojoj je izabran novi odbor koji će u skladu s pravilima društva upravljati Društvom tri (3) godine. Za predsjednika odbora izabran je Josip Kraišćan, direktor

Gimnazije. Zadaća odbora bila je nabaviti razne darove i novac za odjeću i obuču, novčanu pomoć i knjige, tako da mladež od Društva dobije ono što joj nisu mogli dati siromašni roditelji.⁸⁵

1939/40. drugi svjetski rat je na pomolu, rad bilo kojega dobrotvornoga društva bio je u pitanju. "Potporno društvo" sve manje dobiva pomoć, iako je bilo agilno i tražilo je na sve strane.

Gospodarske prilike se pogoršavaju, sredstava je sve manje, ali pored teške situacije još uvijek se našlo dobrotvora koji su od srca pomagali svoju mladež znajući da će njoj povjeriti svoju budućnost, zapisao je predsjednik Potpornog društva prof. Franjo Galinec.⁸⁶ Po svršetku II. svjetskog rata rad Potpornog društva nije obnovljen, iako je odigralo veliku ulogu u životu mnogih gimnazijskih učenika, jer bez njegove potpore školovanje siromašnih i vrijednih bilo bi teško ostvariti.

DONACIJE

Uz zaklade i potpore Varaždinska gimnazije dobivala je i razne donacije koje su joj služile za nabavku knjiga, učila, tehničkih pomagala i uređenje kabineta.

DONACIJA je u rimskom pravu besplatna i dobrovoljna namjena imovinske koristi, kojom se povećava imovina obdarenika, a umanjuje darovatelja. Darovanje se može učiniti predajom dara, obećanjem dara ili otpustom duga.⁸⁷

Darovanja mogu biti javna i privatna. Javna darovanja daje kralj ili ban u srednjem vijeku. Privatna darovanja vrše se predajom, obećanjem dara ili otpustom duga. Darovanje može biti izvršeno za života (inter vivos) ili ugovorom za slučaj smrti.⁸⁸

Po dolasku u Varaždin, gdje su trebali otvoriti gimnaziju, isusovci nisu imali osnovne uvjete za rad, a to je prostor. Grof **Gašpar Drašković** veliki kulturni mecena (XVII. st), kupio je i poklonio im kuću na privremeno korištenje. 1637. izgradio im je novu zgradu od hrastova drva. Zgrada je izgorjela u požaru 1648. Hrvatski sabor založio se da je brzo obnovi i odredio "da sva darovanja isusovačkih kmetova usmjere u korist obnove zgrade".⁸⁹

O Gašparu Draškoviću kroničari su zapisali da je trošio velika sredstva u opće korisne svrhe. Njegovi darovi podijelili su varaždinsku javnost. Uz njega su stali oni koji su pomagali izgradnju kulturnih institucija, škola i samostana, dok je drugi dio varaždinske javnosti smatrao da se taj novac može upotrijebiti u ratne svrhe.⁹⁰

Gašpar Drašković sin Petra i Marije Alapićeve, oženjen Anom Veronikom od Eberfelda, imao je jednu kćer koja se udala za grofa Nikolu Zrinskog (hrvatskog bana).

Gimnazijski ravnatelj **Josephus Paszthory** (1787.-1833.) darovao je gimnazijskoj mladeži i profesorima na upotrebu svoje knjige i dva atlasa, a za uzdržavanje školske knjižnice i nabavku novih knjiga još i 1.000 (tisuću) forinti od čije dobiti će se kupovati knjige.⁹¹ 1821. dao je časnim sestrama uršulinkama veliki novčani dar (ne navodi koliko) i obvezao ih da na kraju svake šk. godine dobrim gimnazijskim đacima uruče sedam darova.⁹²

Kateheta **Galović** poklonio je Gimnaziji dva primjerka Logike koju je preveo s latinskog jezika, uz napomenu da se knjige daruju dvojici najboljih učenika iz vjeronauka. Dobili su ih Josip Seonik i Antun Bauer, budući zagrebački nadbiskup koji će i sam kasnije darivati ovu školu i potpomagati siromašne učenike.⁹³

1872. **Matija Weber** darovao je Gimnaziji zastavu od tanke bijele svile. Prilikom blagoslova zastave kumovala joj je darovateljeva supruga 14. srpnja 1872.⁹⁴ S vremenom se zastava izlizala pa se ravnatelj Gimnazije Vjekoslav Pachler (1912.-1915.) obratio nekadašnjem odličnom učeniku ove Gimnazije, a sada zagrebačkom nadbiskupu dr. Antunu Baueru, sa zamolbom da pomogne zavodu dobiti novu zastavu.

Nadbiskup je dao izraditi zastavu časnim sestrama milosrdnicama u Zagrebu i sam ju je došao blagosloviti. Zastava je izrađena od bijele svile, na jednoj strani izvezena je slika sv. Alojzija, zaštitnika gramatista, a na drugoj strani između dvije lipove grančice položen je hrvatski grb i nad njim natpis "sve za vjeru i domovinu". Zastava je ukrašena cvjetnim i narodnim ornamentima. Na vrpci od crvene svile piše "Nadbiskup dr. Ante Bauer gimnazijskoj mladeži varaždinskoj". Na kraju vrpce je nadbiskupski grb i natpis "fide vincit" i datum blagoslova 17. svibnja 1914. Zastava je u posjedu Gradskog muzeja Varaždin.⁹⁵

Zajednica doma i škole 10. studenoga 1933. odobrila je 6.000 dinara za potrebe biblioteke i kabineta. Ovaj dar bio je dragocjen, jer se broj učenika povećavao, a knjiga je bilo sve manje.⁹⁶

Za proslavu velikih obljetnica stižu veći i manji pokloni koji su namijenjeni obnovi gimnazijske zgrade, uređenju interijera, obnovi knjižnice i kabineta, kao i nabavci novih nastavnih pomagala.

Prilikom proslave 350. obljetnice Gimnazije poklone su dale radne organizacije, društveno-politička zajednica i pojedinci. Radne organizacije s područja Zajednice općina Varaždin (Čakovec, Ivanec, Ludbreg, Novi Marof i Varaždin) izdvojile su određeni postotak iz svog poslovanja za 1984/85. i namijenile ga Gimnaziji za izvođenje građevinskih radova na fasadi zgrade, za

obnovu kabineta informatike i nabavku kompjutora. Slikari, bivši učenici Gimnazije, svojim su slikama ukrasili interijer škole. Iz darovanih sredstava tiskana je Monografija Gimnazija - SC - Gabriel Santo 1636. - 1986.⁹⁷

Iako je gospodarsko stanje u zemlji dosta teško, još uvijek se našao veći broj darovatelja koji su poduprli svojim financijskim sredstvima 360. obljetnicu Gimnazije u Varaždinu, a to su:

Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske

Županija varaždinska

grad Varaždin

Varaždinska banka d.d.

Štedno kreditna zadruga "Varaždinski cekin"

"Vindija" d.d. Varaždin

"Derma-crijevara", Varaždin

"Abit", d.o.o. Varaždin

Zanatsko štedno kreditna zadruga Varaždin s p.o. Varaždin

Veterinarska stanica d.d. Varaždin

"IGM - Ciglana Cerje Tužno" d.o.o. Varaždin

Opća bolnica Varaždin s p.o. Varaždin

"Termoplin" d.d. Varaždin

"FIMA" d.o.o. Varaždin

Hrvatsko narodno kazalište Varaždin

"Maltar" d.o.o. Varaždin

"Cesta" d.d. Varaždin

"Vodogradnja" d.o.o. Varaždin

Odvjetnički ured Marko Lapaine, Varaždin

"Oprema-strojevi" d.d. Ludbreg

"Oprema-zootehnička oprema" d.d. Ludbreg

Javno bilježnički ured Kruno Radašić Ludbreg

Darovatelji su sredstva namijenili adaptaciji kemijskog kabineta. Županijski tjednik Varaždinske vijesti uredio je i opremio katalog spomen-izložbe pod nazivom Gimnazija u Varaždinu 1636.-1996.⁹⁸

ZAKLJUČAK

Razvoj građanskog društva potakao je razvoj javne uprave, a s njom i novi način financiranja đaka i studenata. Zaklade ostaju dobra volja pojedinaca, iako one u razvijenom zapadnom svijetu omogućavaju talentiranim učenicima i studentima da završe najelitnije škole. Iz zakonom određenih prihoda formiraju se fondovi za stipendiranje đaka i studenata. Neki fondove nazivaju zak-

ladama. Fondovi nisu zaklade u klasičnom smislu, iako raspolažu novčanim sredstvima koja su namijenjena određenoj svrsi, kaže se u Pravnom leksikonu.

Novostvorena država Hrvatska, kao i jedinice lokalne samouprave i uprave nisu zaboravile svoje vrijedne učenike. 1994. pri Županijskim i Gradskim poglavarstvima osnovani su stipendijski fondovi u koje se izdvaja dio sredstava izu županijskog i gradskog proračuna namijenjen stipendiranju učenika i studenata. Gradsko poglavarstvo grada Varaždina u uvjetima natječaja istaklo je da se za njihove stipendije mogu natjecati učenici čiji roditelji ili skrbnici žive na području grada Varaždina najmanje pet godina, posebno nadareni učenici i studenti i ostali učenici kojima je prosjek ocjena najmanje 4.00. Za šk.g. 1994./95. stipendije grada primila su 22 gimnazijska učenika, 1995./96. stipendiju grada primilo je 10 gimnazijskih učenika.⁹⁹

Pravo na stipendije Županije varaždinske imaju učenici koji su državljani Republike Hrvatske i žive na području Županije varaždinske najmanje tri godine. Za županijsku stipendiju mogu se natjecati učenici III. i IV. razreda srednjih škola, čiji prosjek ocjena najmanje iznosi 4.50 za prethodni razred, te su sudjelovali na županijskim, republičkim ili međunarodnim natjecanjima na kojima su osvojili prvo, drugo ili treće mjesto. 1995./95. stipendije je primilo šest učenika, a 1995./96. trinaest učenika Gimnazije.¹⁰⁰

I pored postojećih stipendijskih fondova potrebno je osnovati nove i obnoviti stare zaklade gdje postoje za to uvjeti. Zakonodavac je u Zakonu o zakladama i fundacijama istakao da će Ministarstvo po službenoj dužnosti kao i na zahtjev njihovih osnivača u roku od dvije godine nakon što se donese i stupi na snagu Zakon o denacionalizaciji započeti postupak za utvrđivanje imovine zaklada koje su djelovale do 1945. godine, te će sukladno odredbama ovoga zakona, pravno uspostaviti one zaklade za čiju se imovinu utvrdi da može osigurati ostvarivanje svrhe kojoj je zaklada služila do njena prestanka.¹⁰¹

Pored zaklada vrijedno bi bilo obnoviti i potporna društva.

SAŽETAK

Gimnazijska zaklada od Trauttmansdorffove ostavštine do formiranja stipendijskih fondova doživjela je niz promjena u dugom vremenskom periodu. Na promjene zaklade utjecali su mnogi gospodarski i politički čimbenici te razne situacije.

Zakladitelji su se u svojim oporukama sjetili svoje najbliže rodbine i namijenili dio imovine za njihovo školovanje, kao i za školovanje drugih marljivih, po vladanju dobrih i siromašnih učenika. Da im omogući bolje uvjete rada i stanovanja, pobrinuo se Ivan Zakmardy.

Novčana sredstva osigurali su im mnogi dobročinitelji prema svojim financijskim mogućnostima. Svojim stipendistima su preporučili da, kad završe škole, i oni daju nešto sredstava za povećanje glavnice, kako bi se moglo stipendirati što više učenika.

Politička previranja i gospodarske krize odrazile su se i na stanje u zakladama jer su one uz nepokretnu imovinu raspolagale novčanim sredstvima i vrijednosnim papirima. Uz zaklade veliku ulogu odigrale su i potpore i donacije. Mnogi dobrotvori, raznih zanimanja, preko "Potpornog društva" pomogli su siromašnim učenicima dajući im stan, hranu, odjeću, obuću, lijekove i malu novčanu pomoć.

"Bez darežljive ruke ovakvih prijatelja mladeži, propali bi zauvijek toliki i toliki umovi, koji su kasnije svojim mozgom zadivili čitav svijet i bili mu od neprocjenjive koristi" zapisao je Antun Cuvaj.

Donatori su se pobrinuli da stvore prostorne, materijalne i tehničke uvjete za rad Gimnazije. Svima hvala na raznoj pomoći uz zamolbu da i ubuduće ulože bar dio svojih sredstava za modernizaciju nastave kako bi i naša mladež dostigla tehnički razvojni svijet.

ZUSSAMENFASSUNG

Die aus der Trauttmanssdorff Hinterlassenschaft gegründeten Stiftungen des Gymnasiums untergingen im Laufe der Zeit vielen Veränderungen.

Diese Veränderungen entstanden unter Einflüssen zahlreicher politischer und wirtschaftlicher Umstände oder als Folge der Kriegszustände. Die Stifter erinnerten sich in ihren Testamenten an ihre nächsten Verwandten und spendeten einen Teil ihres Vermögens für die Ausbildung dieser Kinder sowie für die Ausbildung anderer fleissiger und vorbildlicher aber armer Schüler.

Ivo Zakmardy war auch einer der Wohltäter, der sich für bessere Arbeits- und Wohnbedingungen der Schüler einsetzte. Es gab viele Wohltäter, die finanzielle Mittel je nach ihren Möglichkeiten sicherten. Den Stipendisten wurde empfohlen, nach dem Abschluss ihrer Ausbildung eigenes Geld in den Fond zu investieren, um ihn zu vergrössern, und auf diese Weise grosserer Zahl der Schüler ermöglichen, ein Stipendium zu bekommen.

Politische Umwälzungen und Wirtschaftskrisen hatten grosse Auswirkung auf die gesamte Situation in den Stiftungen, denn jede Stiftung verfügte über Liegenschaften, Geldmittel und Wertpapiere, die während der Krisenzeit oder Änderung des politischen Systems entwertet waren.

Nach 1945. sind Stiftungen bei uns praktisch verschwunden, das Vermögen wurde ihnen entzogen und zu anderen Zwecken verwendet.

Neben Stiftungen waren verschiedene Subventionen und Spenden von grosser Bedeutung. Viele Wohltäter unterschiedlicher Berufe leisteten im Rahmen des "Spendervereins" Hilfe für arme Schüler, und zwar in Form von Unterkunft, Verpflegung, Kleidung, Medikamenten und kleineren Geldunterstützungen.

Antun Cuvaj hat so über diese Wohltätigkeit geschrieben: "Ohne grosszügige Hand solcher Jugendfreunde wären für immer untergegangen viele Genies, die später mit ihren Leistungen in aller Welt Bewunderung hervorbringen und unschätzbare Bedeutung hatten."

Die Spender haben dafür gesorgt, dass sowohl räumliche als auch materielle und technische Bedingungen für eine normale Arbeit des Gymnasiums geschaffen wurden.

Herzlichen Dank allen für verschiedene Hilfeleistungen mit der Bitte, auch in Zukunft wenigstens einen Teil ihrer Mittel für die Modernisierung des Unterrichts zu investieren, damit unsere Jugend die technisch entwickelte Welt erreichen kann.

BILJEŠKE

1. Zakon o zakladama i fundacijama, Narodne novine, br. 36. od 1. lipnja 1995., str. 1113.
2. Vida Pavliček, Varaždinske gradske zaklade krajem XIX. i poč. XX. st., Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU, Varaždin br. 6. 1994., str. 1
3. Zakon o zakladama i fundacijama, Narodne novine, br. 36. od 1. lipnja 1995., str. 1115.
4. Zakoni, zakonske odredbe, naredbe itd., knjiga XIII, svezak 121, Zagreb, 1942. st. 2.
5. Milan Smrekar, Priručnik za političku upravnu službu u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, dio I, Zagreb, 1903., str. 247.
Vida Pavliček, Varaždinske gradske zaklade krajem XIX. i poč. XX. st., Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU, Varaždin br. 6-7. 1994., str. 124.
6. Zakon o zakladama i fundacijama, Narodne novine, br. 36. od 1. lipnja 1995., str. 1118.
7. Zakon o zakladama i fundacijama, Narodne novine, br. 36. od 1. lipnja 1995., str. 1115.
8. Dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 326.
Rudolf Horvat, Povijest grada Varaždina, Varaždin, str. 188.
9. Dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 329.
10. Dr. Mihajlo Lanović, Privatno pravo tripartita, Zagreb, 1929., str. 220.
Mira Ilijanić i Slavko Kapustić, Gimnazij-SC-Gabriel Santo, Varaždin, 1986. str. 7.
11. Dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 332.
12. Dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 333.
13. Dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 334.
14. Dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 339.
15. Krešimir Filić, Spomenica varaždinske gimnazije 1636.-1936., str. 63.
16. Dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 340.
17. Krešimir Filić, Spomenica varaždinske gimnazije 1939.-1936., str. 58.
18. Karlo Horvat, Ivan Zakmardy protonotar kraljevstva hrvatskoga, Zagreb, 1905., str. 56-57.
19. Karlo Horvat, Ivan Zakmardy protonotar kraljevstva hrvatskoga, Zagreb, 1905., str. 57.
20. Karlo Horvat, Ivan Zakmardy protonotar kraljevstva hrvatskoga, Zagreb, 1905., str. 63.
21. Karlo Horvat, Ivan Zakmardy protonotar kraljevstva hrvatskoga, Zagreb, 1905., str. 69-70.
22. Dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 339.
Karlo Horvat, Ivan Zakmardy protonotar kraljevstva hrvatskoga, Zagreb, 1905., str. 58.

23. Antun Cuvaj, Građa za povijest školstva u kraljevina Hrvatske i Slavonije, knjiga I., Zagreb, 1907., str. 247.
24. Dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 402-403.
25. Ferdo Šišić, Pregled povijesti hrvatskog naroda, Zagreb, 1962., str. 297.
26. Dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 403.
Krešimir Filić, Spomenica varaždinske gimnazije 1636.-1936., str. 60-61.
27. Rudolf Horvat, Povijest grada Varaždina, Varaždin, 1993., str. 196.
dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 405.
28. Zbornik radova Fakulteta organizacije i informatike (u daljnjem tekstu FOI), Mira Ilijanić, Prilog istraživanju povijesti nastanka zgrade Fakulteta organizacije i informatike, Varaždin, 1977., str. 300.
29. Antun Cuvaj, Građa za povijest školstva u kraljevina Hrvatske i Slavonije, knjiga I., Zagreb, 1907., str. 247.
dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 406-407.
30. Julije Janković, Pabirci po povijesti varaždinske županije, Varaždin, str. 33.
31. Antun Cuvaj, Građa za povijest školstva u kraljevina Hrvatske i Slavonije, knjiga I., Zagreb, 1970., str. 248.
32. Dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 409-410.
33. Antun Cuvaj, Građa za povijest školstva u kraljevina Hrvatske i Slavonije, knjiga I., Zagreb, 1907., str. 288.
34. Vida Pavliček, Varaždinske gradske zaklade krajem XIX. i poč. XX. st., Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU, Varaždin br. 6-7. 1994., str. 124.
35. Dr. Miroslav Vanino, Isusovci i hrvatski narod II (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987., str. 413.
36. Miroslav Klemm, Zbirka pečatnjaka Gradskog muzeja, Varaždin, 1985., str. 137.-138.
37. Krešimir Filić, Spomenica varaždinske gimnazije 1636.-1936., str. 73.
38. Vida Pavliček, Varaždinske gradske zaklade krajem XIX. i poč. XX. st., Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU, Varaždin, br. 6-7. 1994., str. 124.
39. Povjesni arhiv Varaždin (PAV), Zaklada Jakoba Jeliševića 1812.-1918., spis 634.
Rudolf Horvat, Povijest grada Varaždina, Varaždin, 1993., str. 325.
40. Povjesni arhiv Varaždin (PAV), Zaklada Jakoba Jeliševića 1812.-1918., Molba Ivana Tomašeca br. 479. od 14. ožujka 1899.
41. Rudolf Horvat, Povijest grada Varaždina, Varaždin, 1993., str. 325.
42. Izvještaj Kralj. velike gimnazije u Varaždinu za šk. god. 1915./16., str. 91.
43. Vida Pavliček, Varaždinske gradske zaklade krajem XIX. i poč. XX. st., Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU, Varaždin br. 6-7. 1994., str. 134.
44. PAV, Stipendijalna zaklada Jurja Jakopca, zakladnica br. 53458, od 28. ožujka 1931.
45. PAV, Zaklada Jakopce, Izvještaj gradskog računovodstva gradskom poglavarstvu o stanju zaklade Jakopce br. 706., od 1923.
46. Lik i djelo J. J. Strossmayera, Osijek, 1990., str. 7-8.
47. Lik i djelo J. J. Strossmayera, Osijek, 1990., str. 57.
48. Niz izvještaja Kraljevske velike gimnazije u Varaždinu, (1915./16. str. 89., 1916./17. str. 41. i dr.)
49. Godišnji izvještaj Državne realne gimnazije u Varaždinu, šk. 1932./33., str. 51.
50. Godišnji izvještaj Realne gimnazije u Varaždinu, šk. 1939./40., str. 42.
51. Ernest Kante, Zbirka zakladnica i historijata stipendijskih i sličnih zaklada, zakladnica 7957. Zagreb, 1913., str. 586.
52. Izvještaj Kralj. velike gimnazije u Varaždinu za šk. god. 1916./17., str. 44.
53. Godišnji izvještaj Državne realne gimnazije u Varaždinu, šk. 1934./35., str. 51.
54. PAV, Knjiga sjedničkih zapisnika 1936.-1946. (Zapisnik sjednice NV od 5. lipnja 1941.)
55. PAV, Knjiga sjedničkih zapisnika 1936.-1946. (Zapisnik sjednice NV od 5. lipnja 1941.)
56. Godišnji izvještaj Državne realne gimnazije u Varaždinu, šk. 1933./34., str. 31.
57. PAV, Knjiga sjedničkih zapisnika 1936.-1946. (Zapisnik sjednice NV od 5. lipnja 1941.)
58. Vida Pavliček, Varaždinski godišnjak, Varaždin, 1994., str. 103.
59. PAV, Stipendijalna zaklad Ivana Nepomuka i Rozalije Petrović (čl. 83. oporuke), spis br. 10./1904.
60. Rudolf Horvat, Povijest grada Varaždina, Varaždin, 1993., str. 467.
61. Izvještaj Kralj. velike gimnazije u Varaždinu za šk. god. 1913./14., str. 62.
62. Izvještaj Kralj. velike gimnazije u Varaždinu za šk. god. 1915./16., str. 90.

63. Izvještaj Kralj. velike gimnazije u Varaždinu za šk. god. 1916./17., str. 44.
64. Vida Pavliček, Varaždinski godišnjak, Varaždin, 1994., str. 105.
65. Ivo Perić, Hrvatska i svijet u XX. st., str. 57.
66. Vida Pavliček, Varaždinski godišnjak, Varaždin, 1994., str. 108.
PAV, Zaklada Petrović, svežanj 7, br.1/1934. zakladnica
67. Ivo Perić, Povijest za IV. razred gimnazije, Zagreb, 1972., str. 322.
68. PAV, Predmet likvidacije zaklade, GNO - Varaždin - br. 21004/46.
69. Zaklada dr. Milković Vladimira i njegova unuka Krizman Vladimira-Lole, zakladnica u arhivi Gimnazije Varaždin
70. Krešimir Filić, Spomenica varaždinske gimnazije 1636.-1936., str. 101.
71. Izvestje Kaljevske gimnazije varaždinske koncem 1869./70., str. 40.
72. Izvještaj Kralj. velike gimnazije u Varaždinu za šk. god. 1913./14., str. 116-126.
73. Izvještaj Kralj. velike gimnazije u Varaždinu za šk. godi. 1871./72. (i niz izvještaja)
74. Gradski muzej Varaždin (GMV), Pravila društva za potpomaganje siromašnih učenika na Kraljevskoj gimnaziji u Varaždinu, Varaždin, 1890., str. 1-7.
75. PAV, Knjiga sjedničkih zapisnika 1910.-1918. (Zapisnik izvanredne sjednice NV od 11. prosinca 1910.)
76. Izvještaj Kralj. velike gimnazije u Varaždinu za šk. god. 1905./16., str. 62.
77. PAV, Knjiga sjedničkih zapisnika (Zapisnik treće klasifikacijske sjednice učiteljskog zbora Kralj. velike gimnazije u Varaždinu od 14. siječnja 1912.)
78. Izvještaj Kralj. velike gimnazije u Varaždinu za šk. god. 1914./15. str. 105. (i niz izvještaja)
79. Izvještaj Kralj. velike gimnazije u Varaždinu za šk. god. 1909./10., str. 67.
80. Izvještaj Kralj. velike gimnazije u Varaždinu za šk. god. 1911./12., str. 82.-83.
81. Podaci iz niza gimnazijskih izvještaja
82. Izvještaj Kralj. velike gimnazije u Varaždinu za šk. god. 1913./14., (i niz izvještaja)
83. Janko Pavetić, Gimnazija-SC-Gabriel Santo 1636.-1986., Varaždin, 1986., str. 137.
84. Godišnji izvještaj Državne realne gimnazije u Varaždinu 1929./30., str. 25.
85. Godišnji izvještaj Državne realne gimnazije u Varaždinu 1937./38., str. 45-46.
86. Godišnji izvještaj Državne realne gimnazije u Varaždinu 1939./40., str. 40.
87. Horvat-Bastaić-Sirotković, Rječnik historije države i prava, Zagreb, 1968., str. 232.
88. Mihajlo Lanović, Privatno pravo tripartita, Zagreb, 1925., str. 215.
89. Zbornik radova FOI, Varaždin, 1977., Mira Ilijanić, Prilog istraživanju povijesti nastanka zgrade FOI, str. 296.
90. Franjo Galinec, Spomenica varaždinske gimnazije 1636.-1936., Varaždin, str. 122.
91. Antun Cuvaj, Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije, knjiga I, Zagreb, 1907., str. 714.
92. Krešimir Filić, Spomenica varaždinske gimnazije 1636.-1936., str. 82.
93. Izvještaj Kraljevskoga gimnazija varaždinskoga koncem šk. 1872., str. 18.
94. Krešimir Filić, Spomenica varaždinske gimnazije 1636.-1936., str. 102.
95. Izvještaj Kralj. velike gimnazije u Varaždinu za šk. god. 1913./14., str. 94.-95.
96. Godišnji izvještaj Državne realne gimnazije u Varaždinu 1933./34., str. 20.
97. Dokumentacija u arhivi varaždinske gimnazije
98. Dokumentacija u arhivi varaždinske gimnazije
99. Službeni vjesnik grada Varaždina, br. 1/94.
100. Službeni vjesnik županije varaždinske, br. 2/94.
101. Narodne novine br. 36. od 1. lipnja 1995., Zakon o zakladama i fundacijama (članak 43.), str.1120, Zareb, 1995.

LITERATURA

1. Narodne novine br. 36., 1. lipnja 1995., Zakon o zakladama i fundacijama, Zagreb 1995.
2. MILAN SMREKAR, Priručnik za političku upravnu službu u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji III, Zagreb, 1903.
3. Zakoni, zakonske odredbe i naredbe itd., Zakonska odredba o zakladama, knjiga XIII., svezak 121., Zageb, 1942., str. 2

4. DR. MIROSLAV VANINO, Isusovci i hrvatski narod, knjiga II. (kolegij varaždinski), Zagreb, 1987.
5. DR. KARLO HORVAT, Ivan Zakmardy protonotar kraljevstva hrvatskoga, Zagreb, 1905.
6. ANTUN CUVAJ, Građa za povijest školstva kraljevinah Hrvatske i Slavonije I, Zagreb, 1907.
7. ANTUN CUVAJ, Građa za povijest školstva kraljevinah Hrvatske i Slavonije II, Zagreb, 1908.
8. ANTUN CUVAJ, Građa za povijest školstva kraljevinah Hrvatske i Slavonije V, Zagreb, 1912.
9. ERNEST KANTE, Zbirka zakladnica i historijata stipendijskih i sličnih zaklada, Zagreb, 1913.
10. VIDA PAVLIČEK, Varaždinske gradske zaklade krajem 19. i poč. 20. stoljeća, Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU br. 6-7., Varaždin, 1994.
11. RUDOLF HORVAT, Povijest grada Varaždina, Varaždin, 1993.
12. DR. MIHAJLO LANOVIĆ, Privatno pravo tripartita, Zagreb, 1929.
13. Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera, Osijek, 1990.
14. Gimnazija-SC-Gabriel Santo, Varaždin, 1986.
15. Spomenica varaždinske gimnazije 1636.-1936.
16. Niz gimnazijskih izvještaja
17. Službeni vjesnik grada Varaždina br. 1/74.
18. Službeni vjesnik županije varaždinske br. 2/94.

Primljeno: 1996-12-10